

ВИКОРИСТАННЯ ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КАЗОК В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗДО

Дячук Анастасія

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»*

Марчук Оксана

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука»
м. Рівне, Україна*

Сьогодні в освітньому процесі педагоги та батьки акцентують увагу на формуванні моральної та інтелектуальної сфери особистості, сприяють вдосконаленню фізичного та розумового розвитку дитини. Дошкільний вік є надзвичайно важливим періодом розвитку особистості, оскільки поряд з інтенсивним розкриттям та становленням індивідуальних особливостей дитини відбувається її соціалізація, вироблення власного соціального досвіду взаємодії з дорослими та однолітками на основі оволодіння загальноприйнятими нормами та правилами, присвоєння нею способів діяльності і спілкування, прийняття нормативних цінностей і, врешті-решт, формування її соціальної ідентичності. Заклад дошкільної освіти у взаємодії із родинами своїх вихованців має сприяти активному соціалізуючому процесу, розвитку у дошкільників інтересу до власного внутрішнього світу, підготовці фундаменту для особистісного самовизначення. Казка є універсальним феноменом духовної культури будь-якого народу. Це своєрідна народна мудрість, найдавніша та найдосконаліша скарбниця знань, яка дає можливість молодшому поколінню опанувати необхідними знаннями та вміннями. Вона виступає у якості потужного механізму первинної соціалізації дошкільника та його входження у культурний світ власного народу.

Низка сучасних науковців присвятили свої праці проблемам методології, теорії і практики виховання особистості із використанням кращих зразків фольклору (І. Бех, А. Богуш, І. Зязюн, Н. Ничкало, О. Пометун, М. Сметанський) Ідеї щодо морально-естетичного виховання дітей на засадах народної педагогіки, українського фольклору представлені у роботах О. Воропая, Г. Довженок, П. Ігнатенка, В. Ликова, Т. Мацейків,

Н. Миропольської, В. Поплужного, Ю. Руденка, Н. Сивачук, В. Скуратівського, М. Стельмаховича.

Казка є найулюбленішим жанром дітей, які отримують величезне задоволення від її прослуховування та читання. Завуальованість, опосередкованість казки, її вплив на особистість через емоційно-чуттєву структуру, дає можливість використовувати її як первинний механізм соціалізації, реалізувати її пізнавальну функцію. Казкова ситуація, діючи на підсвідомість дитини, сприяє успішному засвоєнню системи норм та правил суспільного життя, на відміну від директивних вказівок та вимог дорослого. Саме казка є одним із засобів одухотворення почуттів, об'єднання їх з розумово-вольовим процесом, що є запорукою виховання індивіда як цілісної, гармонійно розвиненої особистості.

Казка не вчить, як правило, безпосередньо нормам і правилам морально-естетичної культури, а організовує їх силою морально-естетичного почуття, котре домінує над складовими духовного світу особистості і не дозволяє будь-якій із них відділитися від безпосереднього буття індивіда.

Педагоги та психологи пропонують використовувати елементи театралізації та драматизації епізодів казки, певного роду ігор за сюжетом казки. Застосування цих прийомів у практичній роботі, на нашу думку, сприяє безпосередній реалізації дітьми дошкільного віку на вербальному, поведінковому та емоційному рівні соціальних ситуацій, поєднуючи та комбінуючи при цьому суспільний та індивідуальний досвід. Розігрування казкових сюжетів, активізуючи особистісні ресурси, дає змогу дитині керувати процесом гри, опанувати різноманітні ролі, будувати взаємовідносини з партнером, тобто конструювати нову дійсність, вкладаючи у цей процес власні думки та переживаючи відповідні почуття. У закладах дошкільної освіти вивчають різноманітні казки, які виконують важливу педагогічну та виховну функцію. Ось приклади основних типів казок, які вивчають у ЗДО, і те, чому вони навчають дітей:

1. *Народні казки.* Народні казки – це класичні твори, що передаються з покоління в покоління, часто несучи у собі моральний та виховний підтекст. "Колобок" – ця казка вчить про небезпеки довірливості, обережність у взаємодії з незнайомцями та важливість бути уважним і розумним. "Коза-дереза" пропагує важливість чесності та справедливості, а також вчить дітей наслідкам брехні та хитроців.

2. *Авторські казки.* Авторські казки, написані сучасними чи класичними письменниками, збагачують уяву дітей і допомагають формувати моральні цінності. Казка "Як їжачок став колючим" В. Сухомлинського вчить дітей самозахисту, показує важливість відповідальності за свої вчинки і підкреслює цінність особистісних меж. "Лис Микита" І. Франка – це повчальна казка, яка вчить дітей бути мудрими і обережними у взаємодії з іншими, розрізняти хитрість від чесності.

3. *Казки-байки* Казки-байки мають повчальний зміст і часто використовують образи тварин для донесення важливих моральних уроків.

Казва “Вовк і семеро козенят” вчить дітей обережності, недовірливості до незнайомих і важливості дотримання вказівок батьків. “Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат” демонструє дітям, що хитрість і обман часто призводять до поганих наслідків. Вчить бути справедливими і чесними.

4. *Казки про природу і тварин.* Ці казки розвивають у дітей любов до природи, навчають взаємодіяти з тваринами і оточуючим світом. Казове оповідання “Їжачок у тумані” розвиває в дітей допитливість, любов до природи, і водночас вчить не втрачати пильності та обережності у нових і незнайомих ситуаціях. “Казка про золоте курча” (О. Копиленко) виховує в дітях турботу про слабших, співчуття та відповідальність.

5. *Казки різних народів світу.* Казки інших культур розширюють кругозір дітей, допомагають розвивати інтерес до різноманітності світу, навчають толерантності. “Червона Шапочка” (французька казка) показує дітям важливість слухати батьків, не довіряти незнайомцям і дотримуватися безпеки. “Три поросята” (англійська казка) вчить працьовитості, розумінню наслідків своїх дій і показує, що довгострокова праця приносить кращі результати.

Загальні навички та якості, які розвивають казки:

1. Моральні якості: добро, чесність, працьовитість, справедливість.

2. Комунікативні навички: вміння спілкуватися з іншими, взаємодіяти в групі, розуміти інших.

3. Емоційний розвиток: співпереживання, вміння виражати свої емоції та розуміти емоції інших.

4. Соціальні навички: робота в команді, взаємодопомога, відповідальність.

5. Когнітивні навички: розвиток пам’яті, уваги, логічного мислення та уваги.

Таким чином, в процесі розвитку, становлення та соціалізації дітей дошкільного віку надзвичайно важливим є використання казки, яка завуальовано, ненав’язливо сприяє пізнанню суспільної дійсності, освоєнню соціокультурних цінностей, реалізації на основі них соціальної взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білостоцька О. В. Використання казок у дошкільній освіті. Львів: Світ, 2007. 144 с.
2. Гавриш Н. В. Методика розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Київ: Видавничий дім «Слово», 2022. 109 с.
3. Гавриш Н. В., Рагозіна В. В., Васильєва С. А. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів. Київ: Освіта, 2021. 216 с.
4. Коваль О. І. Казкотерапія в системі дошкільної освіти – Київ: Видавництво «Школа», 2015. – 160 с.
5. Лохвицька Л. І. Мовленнєвий розвиток дітей засобами казок. Харків: Видавництво «Ранок», 2011. 128 с.

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Захарчук Леся

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Марчук Оксана

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна*

В умовах кардинальних змін, що відбуваються у сучасному освітньому просторі України, спричинених широкомасштабним вторгненням російської федерації на території нашої держави, упровадженням воєнного стану формування патріотизму, національної свідомості, успадкування молодим поколінням культурного досвіду українського народу є одним із провідних завдань виховання дітей та молоді, оскільки забезпечує плекання громадян-патріотів своєї країни, здатних захищати її незалежність та цілісність.

Патріотичне виховання засобами образотворчого мистецтва слід починати ще з дошкільного віку. Образні картини, що відображають навколишню реальність, викликають сильні емоції та довго залишаються в пам'яті дитини, впливаючи на її подальший розвиток. Однак не варто думати, що цей процес відбувається автоматично. Щоб твори мистецтва стали ефективним інструментом формування особистості, необхідно навчати дошкільнят розуміти художню мову, тобто виразні засоби, які використовує художник для реалізації свого задуму.

Це сприяє формуванню естетичної оцінки і відкриває шлях до емоційного та морально-естетичного змісту мистецтва. Аналіз живописного твору не повинен зводитися лише до перерахування елементів картини або опису її змісту. Дітей потрібно навчати давати естетичну оцінку твору, оскільки їхнє сприйняття мистецтва є глибшим.

Низка сучасних науковців присвятили свої праці проблемам методології, теорії і практики національно-патріотичного виховання

особистості (І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кульчицький, Н. Ничкало, О. Пометун, М. Сметанський, М. Фіцула, Г. Шевченко) та військово-патріотичного виховання (М. Зубалій, В. Івашковський). Питання національно-патріотичного виховання молодших школярів досліджували Н. Васильківська, О. Дешко, Л. Дубровська, О. Савченко, О. Сухомлинська, М. Качур, В. Киричок, О. Сидоренко та ін.

Завдання патріотичного виховання через ознайомлення з образотворчим мистецтвом визначені у низці нормативних та законодавчих актів, таких як Закон України «Про дошкільну освіту», «Концепція дошкільного виховання в Україні», «Національна державна комплексна програма естетичного виховання», «Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), «Базовий компонент дошкільної освіти», та програма «Впевнений старт». Відповідно до вимог цих документів, естетичне виховання дітей повинно відбуватися через розвиток естетичних потреб, досвіду (емоцій, почуттів, поглядів, смаків, ідеалів, інтересів), що є основою формування естетичного сприйняття та активності у засвоєнні і трансформації реальності. Це сприятиме формуванню всебічно розвиненої особистості, розвитку національної самосвідомості, підвищенню соціальної та трудової активності, а також розкриттю творчого потенціалу молодого покоління України [1].

Становлення художньої свідомості дітей дошкільного віку, розвиток їхньої здатності до естетичних переживань – актуальне завдання сьогодення. Зміст роботи з дітьми з патріотичного виховання засобами образотворчого мистецтва буде усього передбачає:

- розширення та поглиблення досвіду спілкування зі світом мистецтва;
- розвиток художньо-естетичного сприйняття;
- формування знань, умінь та навичок з образотворчої діяльності;
- виховання патріотичних почуттів, любові до Батьківщини, повага до героїв через твори мистецтва.

Головними завданнями є: розвивати патріотичні почуття в процесі образотворчої діяльності, розгляді творів мистецтва; вчити розуміти художній образ твору; формувати знання про жанри та види образотворчого мистецтва; розвивати здібності при використанні різних образотворчих матеріалів; виховувати любов та повагу до історичного військового минулого та сьогодення [2].

Необхідність формування патріотичного настрою, громадянської активності підростаючого покоління впливає із самої суті процесу змін в Україні. Формування у підростаючого покоління патріотичного ставлення до всього навколишнього, у тому числі до своєї країни, свого міста, сім'ї є актуальною проблемою в сучасній педагогіці. Це обумовлено негативною ситуацією, що склалася в Україні через вторгнення російського загарбника на територію нашої Вітчизни [3].